

що мистецтво допомагало виразити і вирішити конфлікт між інстинктивними бажаннями, вимогами та обмеженнями соціального середовища.

Отже, проаналізувавши викладений вище матеріал ми дійшли висновку, що підліткові вкрай необхідна творча сублімація для зняття внутрішньої напруги шляхом перенаправлення негативної енергії на досягнення соціально прийнятних цілей за допомогою методів арт-терапії.

Перспективами подальших досліджень у цьому напряму вбачаємо в проведенні емпіричного дослідження творчої сублімації особистості підлітків через визначення рівня їх невербальної креативності, базового типу мислення, виявлення особистісної креативності та творчого потенціалу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Абрамова С.М. Возрастная психология / С.М. Абрамова. – М. : Высшая школа, 2006. – 319 с.
2. Алексеева М.Ю. Практическое применение элементов арт-терапии в работе учителя / М.Ю. Алексеева. – М. : Феникс, 2008. – 146 с.

3. Анн Л.Ф. Психологический тренинг с подростками / Л.Ф. Анн. – СПб. : Питер, 2007. – 27 с.

4. Бабій М.Ф. Розвиток та прояв творчості у сучасній школі / М.Ф. Бабій // Практична психологія та соціальна робота. – 2011. – № 11. – С. 20.

5. Бурно М.Е. Терапия творческим самовыражением / М.Е. Бурно. – М. : Высшая школа, 2007. – 169 с.

6. Давиденко А.А. Процес творчості / А.А. Давиденко // Практична психологія та соціальна робота. – 2013. – № 12. – С. 69.

7. Калошин В.Ф. Особливості розвитку творчості учнів / В.Ф. Калошин // Педагогічна майстерня. – 2014. – № 4. – С. 40.

8. Мазур Р. Творчє мислення особистості / Р. Мазур / Соціальний педагог. – 2011. – № 6. – С. 54.

9. Медведєва Н.Б. Виявлення творчого потенціалу / Н.Б. Медведєва // Стратегії реалізації задуму. – К., 2006. – № 40. – С. 12.

10. Николаенко Н.Н. Психология творчества / Н.Н. Николаенко. – СПб. : Речь, 2005. – 25 с.

11. Романин А.Н. Основы психотерапии / А.Н. Романин. – М. : «Кнорус», 2006. – 174 с.

12. Харітоненко Л. Творчі вправи і завдання заохотять до навчання / Л. Харітоненко // Учитель початкової школи. – 2014. – № 10. – С. 30.

УДК 159.922.63

ФАКТОРИ ЗАДОВОЛЕНОСТІ ЖИТТЯМ У ПОХИЛОМУ ВІЦІ

Щербак Т.І., к. психол. н.,

доцент кафедри практичної психології

Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка

У статті аналізуються особливості та фактори задоволеності життям у похилому віці. Визначено соціально-психологічні чинники задоволеності життям людей похилого людей.

Ключові слова: задоволеність життєм, старість, суб'єктивне благополуччя, щастя.

В статье анализируются особенности и факторы удовлетворенности жизнью в пожилом возрасте. Определены социально-психологические факторы удовлетворенности жизнью пожилых людей.

Ключевые слова: удовлетворенность жизнью, старость, субъективное благополучие, счастье.

Shcherbak T.I. FACTORS OF LIFE SATISFACTION IN LIFE IN THE ELDERLY

The features and factors of life satisfaction in the elderly have been analyzed in the article. Socio-psychological factors of elderly people life satisfaction have been determined.

Key words: life satisfaction, old age, subjective well-being, happiness.

Постановка проблеми. На сьогодні у світі зросла середня тривалість життя, що призводить до підвищення ролі людей похилого віку у всіх галузях життєдіяльності. Одночасно українське суспільство знаходиться в стані тривалої соціально-економічної кризи, що спричиняє катастрофічне падіння рівня життя населення; зростає кількість чинників, що негативно впливають на життєдіяльність людини. Особливо гостро ця проблема стоїть стосовно людей

похилого віку. Важливим індикатором позитивного функціонування людини поряд із комплексом культурних, соціальних, фізичних, економічних, духовних, психологічних та інших чинників є її задоволеність власним життям.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема задоволеності життєм і її різними аспектами все частіше стає предметом вивчення представників наукового співтовариства, що вивчають різні сторони

даного явища. Особливість психологічного вивчення задоволеності життям перш за все розкривається через її суб'єктивний характер.

Спираючись на аналіз наукової літератури, ми можемо говорити, що деякі аспекти проблеми задоволеності життям розглядались Є. Балацьким, І. Горбаль, П. Демакакос, Е. Дінер, М. В. Єрмолаєвої, С. Олівер, Т. М. Полькіною, Т. Ф. Суслова, Д. Фрідман, А. Штепту.

Постановка завдання. Мета – дослідити фактори та рівень задоволеності життям у похилому віці.

Виклад основного матеріалу. З точки зору психології задоволеність життям – це «складне... засноване на інтеграції когнітивних і емоційно-вольових процесів, характеризується суб'єктивним емоційно-оцінним ставленням ... і що володіє спонукальною силою, що сприяє дії, пошуку, управління внутрішніми і зовнішніми об'єктами» [1, с. 43].

Відчуття задоволеності життям у похилому віці постає як вагомий показник психологічного здоров'я особистості, яке виявляється в наявності в ней інтересу до життя і смислу подальшого життя. Загальна оцінка якості і смислу життя в похилому віці, що відображається в емоційному відчутті задоволеності життям, на думку М.В. Єрмолаєвої, є складним і недостатньо дослідженім аспектом [3].

Серед факторів, що впливають на задоволеність життям у похилому віці, і успішність адаптації особистості виділяють: здоров'я, матеріальне становище, сімейний стан, оптимальне функціонування, взаємовідносини з навколошнім світом і навіть уміння керувати транспортом.

Т.Ф. Суслова [5] розглядає різні аспекти щастя і суб'єктивного благополуччя осіб похилого віку в залежності від соціальних умов та обставин, які знаходяться під безпосереднім контролем особистості та поза ним, а також від властивостей темпераменту і ціннісної сфери особистості.

Психологічні умови задоволеності життям в осіб похилого віку пов'язані з взаємовідносинами в сім'ї, наявністю друзів і значущої групи. Зокрема, дослідження, проведені в 2012 р. П. Демакакос та С. Олівер на вибірці осіб похилого віку, дозволили стверджувати, що на задоволеність життям впливають соціально-економічні фактори (рівень прибутку та добробуту), сімейний статус, рівень фізичної активності і здоров'я [6].

З'ясовано, що існують ґендерні особливості відчуття людьми похилого віку задоволеності життям. Так, жінки часті-

ше вказують на психоемоційні прояви і невдоволеність станом свого здоров'я. Зокрема, ставлення до власної безпорадності, хворобливості в старості має залежність від статі. Жінки більше уваги концентрують на власному здоров'ї, часто відвідують лікарів, скаржаться на свої хвороби [1; 2]. Наявна ґендерна специфіка задоволеності життям у похилому віці, однак вона не так сильно проявляється з віком.

Чоловіки похилого віку, на відміну від жінок, значно вище оцінюють рівень задоволеності власним життям, відчувають більш низький рівень проявів психоемоційних станів, вище оцінюють власне здоров'я, відчувають низький рівень емоційного дискомфорту. Чоловіки похилого віку більшою мірою задоволені, порівняно з жінками, взаємовідносинами у сім'ї, харчуванням, відпочинком, суспільним статусом, спілкуванням із друзями та значущими людьми.

Люди похилого віку з високим рівнем задоволеності життя краще осмислюють життя і мають більш сформованості смисложиттєві орієнтації. Таким людям властиві мета життя (орієнтація на майбутнє), інтерес та емоційна насищеність життя (спрямованість на процес), задоволеність самореалізацією, високий локус контролю – Я і високий локус контролю – життя.

Поряд із цим в осіб похилого віку з високим рівнем задоволеності життям наявні низькі показники «внутрішньоособистісних конфліктів», «внутрішньоособистісних вакуумів» і низькі розбіжності між цінностями та їх доступністю в ціннісно-смисловій сфері.

У похилому віці люди більше відчувають зменшення психічної напруги і «виснаження» завдяки поступовій втраті глибоких соціальних зв'язків, обмеженості інтересів на власному внутрішньому світі.

З віком відбувається підвищення рівня задоволеності умовами життя. Дослідження похилого віку змінюють ставлення до навколошнього світу, є непримхливими в побуті і терпимими до умов проживання, мають самодостатню життєву позицію.

Т.М. Полькіною було виявлено ряд взаємозв'язків, багато з яких є прогностичними. На задоволеність життям впливає стан здоров'я; відтак здоровіші люди більш задоволені власним життям, ніж люди, які мають проблеми зі здоров'ям. Зв'язок із задоволеністю життям було виявлено і з показником «сімейний стан»: так, у людей, які знаходяться в шлюбі, задоволеність життям вища, ніж у самотніх. Виявлено зв'язок із показником «дохід» [4].

Також на задоволеність життям впливають показники поведінкового і психічно-

го плану. Найбільш сильні взаємозв'язки виявляються з рівнем активності. У низці досліджень [2–4] було з'ясовано, що цей зв'язок позитивний, тобто люди похилого віку, які ведуть активний спосіб життя, є більш задоволеними власним життям, ніж ті, в кого рівень активності нижче.

Серед всіх показників, що впливають на задоволеність життям та успішність адаптації до нього, головним видається здоров'я. Велика кількість осіб похилого віку змушені припиняти трудову діяльність у зв'язку з проблемами зі здоров'ям. Погіршення стану здоров'я перешкоджає людині в реалізації своїх планів, потребує обмеження сфери діяльності. Часто це спричиняє появу відчуття власної безпорадності та непотрібності, особливо у випадку з важкими захворюваннями та серйозними проблемами зі здоров'ям. У такому випадку в людини різко зменшуються потреби, відсутні бажання щось робити та навіть жити.

Задоволеність станом власного здоров'я практично не залежить від віку. Отже, і в похилому віці люди можуть бути задоволеними станом свого організму та його функціонуванням. Бажання якомога довше зберігати належний стан здоров'я є стимулом для людини похилого віку дотримуватись здорового способу життя.

Важливим чинником, що має вплив на задоволеність життям, є економічний стан, під яким розуміється таке матеріальне положення, яке визначається наявністю достатніх засобів для задоволення потреб, відповідні соціальні і побутові умови. Люди похилого віку потребують уваги і піклування з боку держави. Наявність пільг для користування транспортом, соціальної допомоги, допомоги в соціальному обслуговуванні і т.д. – разом ці чинники утворюють систему ставлення суспільства, яка створює умови для відчуття себе потрібним і сприяє оптимальному функціонуванню людини.

Позитивне функціонування в похилому віці також має вплив задоволеність людиною своїм життям. Такі люди часто розподіляють життя на трудову діяльність та післятрудову; вони порівнюють ці відрізки життя між собою. Результат такого порівняння впливає на міру задоволеності життям [1; 7].

Незадоволення від порівняння цих періодів вказує на відсутність можливості повністю задоволити потреби людини. Виникає розбіжність, яка є спонукою для людини до його мінімізації завдяки зміні власної поведінки, зміні власної мети та потреб, порівнянню свого становища та інших людей похилого віку.

Задоволеність життям – це складне, комплексне поняття, яке акумулює багато факторів і аспектів. Набір факторів задоволеності життям виглядає наступним чином (за Балацьким Є. В.) [1]:

- 1) особиста і сімейна безпека;
- 2) матеріальне благополуччя (наявність нормального житла, одягу, харчування, можливість забезпечити себе і свою сім'ю освітою і медичним обслуговуванням);
- 3) сімейне благополуччя (гармонічні відносини з членами сім'ї, взаємна любов та повага);
- 4) досягнення поставлених цілей (громадська та політична свобода, можливості для реалізації потенціалу соціальної мобільності);
- 5) творча самореалізація (можливість самовираження на роботі і поза роботою, в тому числі в громадському житті);
- 6) плідне дозвілля (наявність вільного часу і способів його ефективного використання, доступ до культурних цінностей та ін.);
- 7) добрий клімат (відсутність стихійних лих, затяжних дощів, різких перепадів температури і тиску, відповідність погоди порі року, достатня кількість сонячних днів та ін.);
- 8) гідний соціальний статус (шановна професія, солідна посада, наявність кваліфікаційних ступенів, звань, чинів, нагород та ін.);
- 9) ефективні неформальні соціальні контакти (дружба, спілкування, взаєморозуміння та ін.);
- 10) соціальна стабільність, впевненість у майбутньому (відсутність соціальних і політичних потрясінь, погано продуманих і непідготовлених економічних реформ, помірна інфляція та ін.);
- 11) комфортне середовище проживання (хороша екологія, добре розвинена соціальна інфраструктура та ін.);
- 12) хороше здоров'я (відсутність хронічних захворювань, серйозних і фатальних травм).

Крім перерахованих факторів, існують і інші сторони соціального життя, однак їх впливом, як правило, можна знехтувати без втрати змістовних висновків.

В основі запропонованої типології лежить беззаперечне положення про те, що стійкість соціально-економічної системи зумовлена гомеостазом суспільства, що досягається в процесі задоволення базових людських інстинктів – самозбереження, самовідтворення і самореалізації.

У старості не тільки виникають нові проблеми – вона несе людині філософський світогляд, терплячість, зважене відношен-

ня до світу та навколоїшніх людей. Якщо відсутні значні проблеми зі здоров'ям, наявне матеріальне благополуччя, злагода в сім'ї, люди насправді задоволені старістю.

На задоволеність життям у похилому віці особливо впливає матеріальний стан. Зменшення економічних можливостей часто впливає на самооцінку, появу відчуття залежності, депресії. Мінімізації таких негативних факторів сприяє ефективна соціальна політика та соціальна підтримка [3, с. 237].

Спогади про минуле також впливають на рівень задоволеності життям у похилому віці. Тим не менш, цей факт не означає, що люди похилого віку живуть тільки минулим, оскільки вони так само можуть відчувати радість від сьогодення. Заняття фізичними вправами, здійснення посильної трудової діяльності надають відчуття задоволення від життя.

Сьогодення українців похилого віку визначається низьким рівнем задоволеності своїм життям. Старість визначається страхами, хвилюваннями за здоров'я, матеріальний стан, родинні зв'язки. Визначими основні чинники незадоволеності життям у похилому віці:

- 1) відсутність економічної та соціальної стабільності;
- 2) надмірна зайнятість дітей власними проблемами, нездатність приділяти належну увагу власним батькам;
- 3) суперечність між колишніми та сучасними суспільними цінностями;
- 4) політичні маніпуляції щодо осіб похилого віку;
- 5) негативний вплив засобів масової інформації;
- 6) трансформація сімейних міжпоколінських зв'язків;
- 7) недостатня соціально-психологічна допомога людям похилого віку.

За умови внутрішнього прийняття власного віку, змістового і результативного життя, наявності дружньої родини, зацікавленості в спілкуванні, посильної трудової діяльності, життя осіб похилого віку буде насиченим, а люди будуть відчувати себе щасливими і задоволеними [1; 4].

Виходячи з теоретичних положень та відповідно до завдань – визначити рівень та фактори задоволеності життям у похилому віці – нами було проведено дослідження, в якому прийняли участь 13 жінок віком 60-74 роки та 17 чоловіків віком 61-74 роки.

За методикою «Індекс життєвої задоволеності» (Life Satisfaction Index) LSI Б. Ньюгартен (в адаптації Н. В. Паніної) більшість опитуваних мають низький рівень задоволеності життям (80%), що вказує на відсут-

ність у них захоплення своїм повсякденним життям, пасивне примирення з життєвими невдачами, покірне прийняття всього, що приносить життя. Також вони невпевнені в собі та мають низьку самооцінку; більшою мірою є пессимістами та не отримують задоволення від життя.

Середній рівень задоволеності життям відзначається в 13,33%, що вказує на наявність певного оптимізму, прагнення досягати тих цілей, які вважають для себе важливими. Дані група респондентів реально оцінюють свої зовнішні і внутрішні якості та має адекватну самооцінку; вони добре відносяться до повсякдення та, все ж, не повністю відчувають «смак» задоволеності життям. Лише 6,67% опитуваних мають високий рівень задоволеності життям.

За методикою «Шкала задоволеності життям» (SWLS) Е. Дінер, Р. Емонс, Р. Ларсен, С. Гриффін, третина досліджуваних (33,34%) має понижений рівень показника задоволеності життям, що вказує на відсутність рішучості та цілеспрямованості. Для цих досліджуваних характерна апатія, низька самооцінка та негативний загальний фон настрою. Найбільша кількість респондентів (40%) має середній рівень показника задоволеності життям.

Майже для чверті респондентів (23,33%), які мають показники задоволеності життям вище середнього, характерна узгодженість між поставленими і реально досягнутими цілями. Вони мають позитивний загальний фон настрою. Лише незначна кількість респондентів (3,33%) має високий рівень показника задоволеності життям.

За допомогою опитувальника «Задоволеність життям» Н.Н. Мельникової визнано факторні особливості задоволеності життям в осіб похилого віку:

1) за фактором «Життєва включеність» більшість опитуваних (50%) мають низький рівень. Вони не відчувають насищеності і повноти життя, є не досить активними та не мають бажання щось робити, рідко радіють та відчувають задоволення. Близько половини опитаних (46,67%) мають середній рівень життєвої включеності. Вони є досить активними та позитивними, « проживають» поточний момент життя. Прояв високого рівня життєвої включеності є досить незначним – 3,33% респондентів;

2) за фактором «Розчарування в житті» більшість опитуваних (63,33%) мають середній рівень, тобто загалом задоволені своєю діяльністю та реалізацією, але час від часу в них з'являється відчуття відсутності результатів та неможливості реалізації планів. Приблизно у чверті опитуваних (26,67%) наявний низький рівень

роздачування в житті. Найменша кількість респондентів (10%) має високий рівень роздачування в житті. Часто їх хвилюють переживання розчарування, досади, образи, відчуття несправедливості через розбіжності бажаного з дійсним, коли доказані зусилля не досягають ціль. Вони незадоволені своєю діяльністю і їх пригнічує відсутність перспектив та неможливість реалізації планів;

3) за фактором «Втомленість від життя» найбільша кількість опитуваних (53,34%) мають низький рівень. Це свідчить про їх наповненість силами, активність та наявність безлічі бажань. Середній рівень втомленості від життя наявний у третині (33,33%) досліджуваних. Загалом їх життя не вимотує та все ж іноді вони відчувають втому, фізичну слабкість та виснаження, які зникають після відпочинку. Прояв високо-го рівня втомленості від життя, який свідчить про наявність в опитуваних астенічних станів: втомленості, виснаженості, фізичної слабкості, а також супутніх їм пасивності, апатії, відчуття розбитості і відсутності бажань, є невеликим – 13,33% респондентів;

4) за наступним фактором «Турбота про майбутнє» 60% опитуваних мають низький рівень. Вони впевнені в завтрашньому дні, і в них рідко бувають думки з приводу нестабільності оточуючого. Середній рівень за цим фактором наявний у третині респондентів: їх зазвичай турбує невпевненість в завтрашньому дні, але ї не покидає віра та надія на краще. Високий рівень турботи про майбутнє мають 6,67% опитуваних, котрих постійно турбують тривожні очікування неблагополучних життєвих подій і невпевненість в завтрашньому дні, пов’язані з відчуттям нестабільності оточуючого і відчуттям небезпеки світу.

Виходячи з результатів загального балу опитуваних, можна сказати, що більшість респондентів (53,34%) мають низький рівень задоволеності життям, у 43,33% опитуваних наявний середній рівень. І лише 3,33% респондентів задоволені власним життям, реалізацією планів та задоволенням потреб.

За методикою «Шкала суб’єктивного благополуччя» Perrudent-Badox Mendelsohn i Chiche (в адаптації Соколової М.В.), більшість опитуваних притаманний середній показник задоволеності (67%), що свідчить про низьку вираженість якості життя. Для них характерне помірне суб’єктивне благополуччя, серйозні проблеми в них відсутні, але і про повний емоційний комфорт говорити не можна.

Опитувані з низьким показником суб’єктивного благополуччя (20%) склонні до де-

пресії і тривоги. Вони пессимістичні, замкнуті, залежні та погано переносять стресові ситуації.

У найменшої кількості опитуваних (13%) високий показник суб’єктивного благополуччя. Вони не відчувають серйозних емоційних проблем, достатньо впевнені в собі, активні, успішно взаємодіють з оточуючими, адекватно контролюють свою поведінку.

За допомогою кореляційного аналізу встановлено ряд взаємозв’язків між досліджуваними показниками.

1. Чим більше проявлятимуться в респондента ознаки психоемоційної симптоматики, тим більше він відчуватиме втому від життя, в нього зникатиме інтерес до життя, і позитивний настрій та самооцінка будуть змінюватися на негативний ($r=0,484^{**}$).

2. Висока самооцінка здоров’я позитивно впливає на відчуття радості від життя опитуваного, турботу про майбутнє, оцінку себе і власних вчинків та загальний фон настрою ($r=0,522^{**}$).

3. Людей, які розчаровані в житті, не досягають поставлених цілей, постійно хвилює майбутнє, а також вони у випадку мінімальних невдач втомлюються від життя ($r=0,585^{**}$).

4. Чим більша втому від життя, тим нижча самооцінка здоров’я і власних вчинків, людина відчуває розчарування в житті, хвилюється про майбутнє, їй важче досягти поставлені цілі ($r=-0,484^{**}$). Також це негативно впливає на загальний фон настрою та прояви ознак психоемоційної симптоматики.

5. Якщо людину похилого віку постійно турбуватимуть думки про майбутнє, то це негативно впливатиме на її самооцінку здоров’я, оцінку себе і власних вчинків та загальний фон настрою ($r=0,522^{**}$). Також це сприятиме втомі та розчаруванню від життя.

Результати дослідження свідчать, що більшість респондентів мають здебільшого низький та середній рівні задоволеності життям, лише їх невелика частка відчуває «смак життя», психологічний комфорт, має інтерес до життя, цілеспрямовані та оптимістичні.

Висновки. Задоволеність життям – це когнітивний аспект суб’єктивного благополуччя, який постає як суб’єктивна оцінка своїх досягнень і умов життя з огляду на власні стандарти і цілі. Задоволеність життям у старості є індикатором психологічного здоров’я людини, яке виявляється в зацікавленості життям і бажанням жити далі.

Воно залежить від задоволення потреб, рівня домагань, вимог до себе й очікувань

від життя, а також від можливостей реалізації своїх прагнень. Серед факторів, що впливають на задоволеність життям у похилому віці, виділяють: здоров'я, економічний і сімейний стан, позитивне функціонування, рівень спілкування, соціально-психологічні чинники задоволеності життям людей похилого віку, пов'язані з різними видами взаємовідносин (сімейне життя і шлюб, наявність друзів і референтної групи та ін). Також зумовлює задоволеність життям оцінка людьми похилого віку сенсу та значущості власного життя для інших.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Балацкий Е.В. Факторы удовлетворенности жизнью: измерение и интегральные показатели / Е.В. Балацкий // Мониторинг общественного мнения. – № 4(76). Октябрь-декабрь 2005. – С. 42–52.
2. Горбаль І.С. Психологічні аспекти задоволеності життям як когнітивного аспекту суб'єктивного благополуччя у літніх чоловіків та жінок / І.С. Горбаль // ДУ «Інститут охорони здоров'я дітей шкільного віку та підлітків» Національної академії медичних наук України»
3. Ермолаева М.В. Психолого-педагогическое сопровождение пожилого человека / М.В. Ермолаева. – М. : НОУ ВПО «Московский психолого-социальный университет», 2011. – 464 с.
4. Полькина Т.М. Особенности понимания феномена старости на разных этапах психолого-философского осмысления / Т.М. Полькина // Вестник Башкирского университета. – 2012. – Т. 17. – № 3. – С. 1407.
5. Суслова Т.Ф. Исследование удовлетворенности жизнью и смысложизненных ориентаций в пожилом и старческом возрасте / Т.Ф. Суслова, М.В. Жучкова // Сибирский психологический журнал. – 2014. – № 53. – С. 21.
6. Demakakos P. Age identity, age perceptions, and health: Evidence from the English Longitudinal Study of Ageing / P. Demakakos, E. Gjonca, J. Nazroo // Annals of the New York Academy of Science. – 2007. – № 1114. – P. 279–287.
7. Diener E. Subjective well-being and age: an international analysis / E. Diener, E.M. Suh // Annual Review of Gerontology and Geriatrics. 1998. – № 17. – P. 304–324.

УДК 159.9

ХАРАКТЕРИСТИКА ДІАГНОСТИЧНОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ ДЛЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ЦІЛЕЙ ДОСЯГНЕННЯ В НАВЧАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ

Щербакова О.О., к. психол. н.,
старший науковий співробітник

ДУ «Інститут охорони здоров'я дітей шкільного віку та підлітків»
Національної академії медичних наук України»

У статті представлена характеристику методики діагностики цілей досягнень у навчанні. Подано результати адаптації методики дослідження цілей досягнення у навчанні школярів. Показано, що емпірична модель методики представлена трьома шкалами – цілі переваги над однокласниками, цілі вдосконалення навчання та цілі уникнення навчальних невдач. У статті подано психометричні характеристики адаптованої методики та стимульний матеріал.

Ключові слова: цілі досягнення в навчанні школярів, цілі уникнення, цілі переваги, цілі вдосконалення, психодіагностичні методики.

В статье представлена характеристика методики диагностики целей достижений в учебе. Представлены результаты адаптации методики исследования целей достижения в учебной деятельности школьников. Показано, что эмпирическая модель методики представлена тремя шкалами – цели превосходства над одноклассниками, цели совершенствования обучения и цели избегания учебных неудач. В статье представлены психометрические характеристики адаптированной методики и стимульный материал.

Ключевые слова: цели достижения в обучении школьников, цели избегания, цели превосходства, цели совершенствования, психодиагностические методики.

Shcherbakova O.O. CHARACTERISTICS OF THE DIAGNOSTICS FOR STUDYING THE ACHIEVEMENT GOALS IN THE EDUCATIONAL ACTIVITY OF MIDDLE SCHOOL STUDENTS

The article presents a description of the methodology for diagnosing the achievement goals in educational activity. The results of the adaptation of the method of studying the achievement goals in the educational activity of schoolchildren are presented. It is shown that the empirical model of the methodology is represented by three scales - goals of supremacy over classmates, the goal of improving training (perfection goals or mastery-approach goal) and the avoidance goals academic failures. The article presents the psychometric characteristics of adapted technique and stimulant material.

Key words: achievement goals in schoolchildren educational activity, avoidance goals, supremacy goals, perfection goals, psychodiagnostic methods.